

Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplasser (byggherreforskriften)

Hjemmel: Fastsatt av Arbeids- og inkluderingsdepartementet 3. august 2009 med hjemmel i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) § 1-4 første, tredje og fjerde ledd, § 3-1 og § 4-1 sjette ledd.

Tilføyd hjemmel: Delegeringsvedtak 29. juni 2021 nr. 2280.

EØS-henvisninger: EØS-avtalen vedlegg XVIII nr. 16b (direktiv 92/57/EØF).

Endret ved forskrifter 3 juni 2016 nr. 568 som endret ved forskrifter 29 juni 2016 nr. 835 og 5 mai 2017 nr. 545, 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021), 15 des 2021 nr. 3600 (i kraft 1 jan 2022), 29 aug 2023 nr. 1367 (i kraft 1 jan 2024).

Rettet 01.01.2022 (tegnsetting i lister tilpasset universell utforming).

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Forskriftens formål er å verne arbeidstakerne mot farer ved at det tas hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplasser i forbindelse med planlegging, prosjektering og utførelse av bygge- eller anleggsarbeider.

Arbeidstilsynets kommentar

Det sentrale formålet med byggherreforskriften er å sikre at arbeidstakerne blir vernet mot farer, ved at byggherre ivaretar hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø gjennom hele bygge- eller anleggsprosessen. (se kommentarene til § 3 om hvem som har plikter etter forskriften).

Allerede fra tidlig utredningsfase, og videre gjennom planlegging, prosjektering og utførelse, skal målet være å velge løsninger som reduserer faren for skader og ulykker for arbeidstakerne som skal utføre arbeidet.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder for enhver arbeidsplass hvor det utføres midlertidig eller skiftende bygge- eller anleggsarbeid.

Arbeidstilsynets kommentar

Om begrepet «arbeidsplass» – Én eller flere arbeidsplasser

Et bygge- eller anleggsområde vil normalt ha en klar avgrensning, men i noen tilfeller vil arbeidet foregå over et større område med store avstander mellom stedene det utføres arbeid på. Det kan oppstå spørsmål om byggherren skal oppfylle forskriften for hvert sted isolert sett eller om byggherren kan etablere et felles system for alt arbeidet som skal utføres. Denne vurderingen vil blant annet få betydning for om hvert sted skal ha en særskilt plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan) og om byggherren skal føre flere oversiktslister.

Det avgjørende er om det er en slik nær sammenheng mellom de ulike arbeidsoppgavene på de

nærliggende stedene at det er naturlig å betegne dette som én arbeidsplass.

Om begrepet «midlertidig eller skiftende» – Omfang og varighet

For at forskriften skal gjelde er det et krav om at bygge- eller anleggsarbeidet må være av en midlertidig eller skiftende karakter. Dette gjør at forskriften ikke kommer til anvendelse på bygge- og anleggsarbeider av permanent karakter, slik som eksempelvis produksjon av elementer til ferdighus eller arbeid ved et fast etablert pukkverk o.l. I grensetilfeller vil det ha betydning hvor langvarig arbeidet er, og om arbeidet typisk er av midlertidig eller skiftende karakter. Det vil også ha betydning for vurderingen om maskiner og utstyr er permanent plassert på stedet, eller om det er naturlig at disse flyttes videre etter at arbeidene er ferdig.

Hva som er å anse som bygge- eller anleggsarbeid fremgår av § 4 bokstav a. Bestemmelsen bygger på den ikke-uttømmende listen i direktiv 92/57/EØF vedlegg 1.

I forskriftens § 10 oppstilles det krav om at arbeidet må være av et visst omfang eller en viss varighet før byggherre må sende forhåndsmelding til Arbeidstilsynet. Forskriftens øvrige bestemmelser gjelder uavhengig av om det skal forhåndsmeldes eller ikke.

Forbrukerforhold

I forbrukerforhold er det gjort unntak for anvendelsen av forskriften, unntatt reglene om forhåndsmelding, jf. kommentarene til §§ 3 og 10.

Tredjeperson

Byggherreforskriften kommer ikke direkte til anvendelse overfor tredjepersoner, altså personer som ikke har en rolle på bygge- eller anleggsplassen. Forskriften stiller i stedet krav om at det skal treffes nødvendige tiltak for å sikre at uvedkommende, tredjepersoner, ikke får atkomst til bygge- eller anleggsplassen, jf. § 9 bokstav a. Dette kravet er nærmere omtalt i kommentaren til § 9 bokstav a.

Dugnadsarbeid

Dugnadsarbeid er i utgangspunktet ikke omfattet av byggherreforskriften. I noen tilfeller utføres noe av arbeidet på dugnad, mens resten utføres som ordinært arbeid. Hvorvidt dugnadsarbeidet skal vurderes som en del av bygge- eller anleggsarbeidet, må bl.a. sees i lys av hvilken risiko arbeidet vil ha for de som utfører dugnadsarbeidet og de ordinære arbeidstakerne, og hvem som i praksis faktisk organiserer og leder dugnadsarbeidet. Den delen av arbeidet som utføres som ledd i næringsvirksomhet, omfattes av byggherreforskriften.

Ytre miljø

Byggherreforskriften regulerer ikke krav til det ytre miljø.

§ 3. Hvem forskriften retter seg mot

Byggherren, koordinatoren, den prosjekterende, arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal sørge for at bestemmelsene i denne forskriften blir gjennomført. Det samme gjelder for byggherrens representant.

Dersom byggherren er forbruker, jf. § 4 bokstav d, gjelder kun § 10 om forhåndsmelding.

Arbeidstilsynets kommentar

Til første ledd – Byggherre har hovedansvaret

Byggherren er pålagt hovedansvar for gjennomføring av pliktene etter forskriften, og de andre

aktørene handler som en direkte følge av byggherrens anvisninger. Byggherrens plikter er regulert i kapittel 2. De prosjekterendes plikter er nærmere beskrevet i kapittel 3. Pliktene som arbeidsgivere og enmannsbedrifter har etter byggherreforskriften, er regulert i kapittel 4. Forskriften gjelder også i de tilfeller byggherren i tillegg er arbeidsgiver og utfører bygge- eller anleggsarbeid med egne ansatte.

Koordinator og byggherrens representant opptrer på byggherres vegne og innenfor de rammer og fullmakter avtalen med byggherren gir, jf. § 13 sjette ledd og § 16 første ledd med kommentarer.

Til andre ledd – Når byggherre er forbruker

Byggherrens plikter gjelder ikke når byggherren er forbruker, men plikten til å sende forhåndsmelding etter § 10 er opprettholdt også i forbrukerforhold. For selve definisjonen av forbruker vises det til § 4 bokstav med kommentarer.

I forbrukerforhold anses hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for å være ivaretatt bl.a. gjennom kravene som følger arbeidsmiljøloven § 2-2 og internkontrollforskriften.

For kravene om hovedbedriftens samordning etter arbeidsmiljøloven § 2-2 andre ledd vises til kommentarene til § 14.

§ 4. Definisjoner

I forskriften menes med

a. bygge- eller anleggsarbeid

1. oppføring av bygninger

2. innrednings-, utsmykkings- og installasjonsarbeid

3. montering og demontering av prefabrikkerte elementer

4. riving, demontering, ombygging og istandsetting

5. sanering og vedlikeholdsarbeid, utenom arbeid som er rutinemessig eller mindre omfattende

6. alminnelig anleggsvirksomhet

7. graving, sprengning og annet grunnarbeid

8. annet arbeid som utføres i tilknytning til bygge- eller anleggsarbeid.

b. byggherre: enhver fysisk eller juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeid.

c. byggherrens representant: enhver fysisk eller juridisk person som skal utføre konkrete plikter etter denne forskriften på byggherrens vegne, i henhold til skriftlig avtale med byggherren.

d. forbruker: en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet.

e. koordinator: enhver fysisk eller juridisk person som sørger for koordinering av prosjektering eller utførelse på vegne av byggherren.

f. prosjekterende: enhver fysisk eller juridisk person som har til oppdrag å tegne, beregne, planlegge eller beskrive hele eller deler av bygget eller anlegget som skal oppføres.

g. enmannsbedrift: virksomhet som ikke sysselsetter arbeidstakere.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Til bokstav a - Bygge- eller anleggsarbeid

Med bygge- eller anleggsarbeid menes all virksomhet som direkte er knyttet til oppføring, ombygging, reparasjon, vedlikehold og riving av bygninger og anlegg. Definisjonen av «bygge eller

anleggsarbeid» er basert på direktiv 92/57/EØF, vedlegg 1 og hovedgruppene i inndelingen av næringsgrupper som brukes av Statistisk sentralbyrå, og som opprinnelig baserer seg på NACE-kodene (EUs firesifrede koder for næringsgrupper).

Begrepet vedlikeholdsarbeid i nr. 5 må i denne sammenheng forstås som vedlikehold av bygge- eller anleggsmessig karakter. Begrepet må samtidig avgrenses mot alminnelige drifts- og vedlikeholdsoppgaver.

For at vedlikeholdsarbeidet skal omfattes av forskriften, må det ha et omfang som gjør at det får bygge- eller anleggsmessig preg. Mindre vedlikeholdsoppgaver, selv om de ikke er rutinemessige, vil dermed falle utenfor forskriftens virkeområde. Den nærmere avgrensningen av om forskriften kommer til anvendelse ved vedlikeholdsarbeid, må vurderes

konkret i det enkelte tilfellet. Momenter som arbeidets art, størrelse, kompleksitet og hvor ofte arbeidet skal utføres vil være relevant i vurderingen. Resultatet av vurderingen kan være at deler av et prosjekt vil falle inn under forskriftens virkeområde, mens andre deler vil falle utenfor. Et eksempel på sistnevnte kan være tilfelle ved langvarige drifts- og

vedlikeholdskontrakter, for eksempel vedlikehold av veistrekninger. Slike kontrakter kan omfatte både rutinemessig vedlikehold, som snøbrøyting, strøing, kantslått og grøfterensk. Dette er arbeider som faller inn under "alminnelig" (og rutinemessig) vedlikehold. Kontrakten kan også inneholde oppgaver som vedlikehold av autovern, rassikring, kontroll og stabilisering av brufundamenter, utbedring eller utskifting av stikkrenner osv. Disse oppgavene vil som oftest være av anleggsmessig karakter og dermed innenfor forskriften.

Rengjøring knyttet til bygge- eller anleggsarbeid ("byggrenhold") er eksempel på arbeid som faller inn under punkt 5 om vedlikeholdsarbeid. Rengjøring i etablerte bygninger er derimot rutinemessig arbeid som faller utenfor.

Alminnelig anleggsvirksomhet etter nr. 6 kan for eksempel være arbeid med veier, tunneler, bruer, oppføring av kraftlinjer og arbeid med å etablere vann- og avløpssystemer.

Planering av grunn for oppføring av bygninger og drenering er eksempler på grunnarbeid som faller inn under nr. 7.

Et eksempel på annet arbeid som utføres i tilknytning til bygge- eller anleggsarbeid i nr. 8 er et midlertidig verksted for vedlikehold av maskiner som blir brukt på bygge- eller anleggsplassen.

Til bokstav b - Byggherre (BH)

Byggherren er den som rent faktisk får utført et bygge- eller anleggsarbeid, og som dermed er oppdragsgiver for prosjektering og utførelse. Byggherren er initiativtakeren, og den som ofte har rådighet over grunnen og/eller midlene til gjennomføring av prosjektet og som utlyser anbud og inngår kontrakter med utførende virksomheter.

Byggherren kan ha andre roller i et bygge- eller anleggsprosjekt ved også å være arbeidsgiver. Dersom byggherrevirksomheten har egne ansatte som utfører fysisk arbeid i prosjektet, vil byggherren i tillegg anses som arbeidsgiver overfor disse.

Til bokstav c - Byggherrens representant (BR)

Byggherren kan velge å ha en representant som får sine oppgaver og fullmakter definert gjennom skriftlig avtale, se § 16.

Til bokstav d - Forbruker

Forbrukerdefinisjonen er felles i hele EU og kommer opprinnelig fra direktiv 1999/44/EF.

Definisjonen av forbruker er identisk med definisjonen i håndverkertjenesteloven, bustadoppføringslova, kjøpsloven og forbrukerkjøpsloven.

Praksis og forarbeider til disse lovene vil dermed også kunne være relevant for forbrukerbegrepet i byggherreforskriften.

Dersom det er tvil om bygge- eller anleggsarbeidet utføres som et ledd i næringsvirksomhet eller utføres på vegne av en forbruker, vil det vesentligste formålet bak bygge- og anleggsarbeidet være avgjørende.

Et boligsameie vil i utgangspunktet ikke komme inn under forbrukerbegrepet. Etter forarbeidene til forbrukerkjøpsloven kan det åpnes opp for at sameier med færre enn fem medlemmer, likevel kan anses som forbrukere i henhold til forbrukerkjøpsreglene. Denne forståelsen vil også være relevant for byggherreforskriftens forbrukerbegrep.

Til bokstav e - Koordinator (koordinator prosjektering KP/ koordinator utførelse KU)

Byggherren kan velge å benytte en koordinator, som på bakgrunn av en skriftlig avtale med byggherren koordinerer og følger opp alle eller noen av oppgavene beskrevet i § 14.

Til bokstav f - Prosjekterende

Begrepet omfatter arkitekter, rådgivende ingeniører og andre som planlegger eller prosjekterer, for eksempel de som detaljprosjekterer hos leverandør, entreprenør eller hos byggherren dersom denne utfører prosjektering selv.

Til bokstav g - Enmannsbedrift

Med «enmannsbedrift» menes en virksomhet som hverken sysselsetter egne arbeidstakere eller har innleide arbeidstakere.

Kapittel 2. Byggherrens plikter

§ 5. Generelle plikter

Byggherren skal gjennom hele prosessen

- a. sørge for at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen blir ivaretatt
- b. sikre at pliktene som er pålagt de prosjekterende, arbeidsgiverne og enmannsbedriftene i denne forskriften blir gjennomført
- c. sørge for og legge til rette for nødvendig dialog og samhandling mellom prosjekterende, arbeidsgivere og enmannsbedrifter for å sikre at hensynet til arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt ved prosjektering og utførelse av bygge- eller anleggsarbeider.

Byggherren skal under planleggingen og prosjekteringen

- a. ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved de arkitektoniske, tekniske eller organisasjonsmessige valg som foretas
- b. kartlegge risikoforhold som har betydning for arbeidene som skal utføres
- c. vurdere risikoen som er kartlagt etter bokstav b og utarbeide planer med tiltak for å fjerne eller redusere risikoen
- d. dokumentere kartleggingen, risikovurderingen og planene etter bokstav b og c
- e. sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid til prosjektering og utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner

f. dokumentere vurderingene som ligger til grunn for den tid som avsettes etter bokstav e. Byggherren skal under utførelsen av arbeidene ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved koordinering og oppfølging av virksomhetenes arbeid på bygge- eller anleggsplassen.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Gjennom sitt initiativ til å starte opp et bygge- eller anleggsprosjekt har byggherren hovedansvaret for at prosjektet gjennomføres på en slik måte at arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt på bygge- eller anleggsplassen. Byggherren har ansvaret for at byggherreforskriftens krav blir etterlevd, uavhengig av entreprisreform.

Mulighetene for å legge til rette for et godt arbeidsmiljø for de som skal jobbe på bygge- eller anleggsplassen, er størst i en tidlig fase av planleggingen og blir mindre etter hvert. Det er derfor viktig at byggherren planlegger med tanke på sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for arbeidstakere på arbeidsplassen så tidlig som mulig.

Første ledd oppstiller pliktene som byggherren skal oppfylle gjennom hele prosessen, fra tidlig planlegging til ferdigstillelse av prosjektet. I andre ledd er det stilt opp noen særlige plikter som gjelder under planlegging og prosjektering, og tredje ledd stiller opp særlige plikter som gjelder under utførelsesfasen.

Til første ledd bokstav a – Byggherres ansvar for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø Første ledd bokstav a oppstiller byggherrens overordnede plikt til å sørge for at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen blir ivaretatt.

Til første ledd bokstav b – Byggherres oppfølgingsansvar

Første ledd bokstav b oppstiller byggherrens plikt til å sikre at pliktene som er pålagt de prosjekterende, arbeidsgiverne og enmannsbedriftene blir gjennomført. Dette innebærer blant annet at selv om byggherren har delegert plikter til andre, har byggherren oppfølgingsansvaret med at pliktene utføres.

Til første ledd bokstav c – Dialog og samhandling

Byggherren må sørge for og legge til rette for at det skjer en reell dialog mellom byggherren, de prosjekterende og virksomhetene som skal utføre arbeidene. Omfanget av tilretteleggingsplikten vil blant annet avhenge av prosjektets størrelse, risikoforhold, varighet og hvordan prosjektet organiseres. Gjennom slik dialog vil de ulike aktørene settes i stand til å identifisere og finne løsninger på risikoforhold og lære av hverandre. Slik dialog kan bl.a. gjennomføres på allerede etablerte arenaer, som byggemøter, fremdriftsmøter, vernerunder o.l..

Til andre ledd bokstav a – Byggherres valg og ivaretagelse av sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

Byggherren må under planleggingen og prosjekteringen vurdere hvilken virkning de valg som byggherren og de prosjekterende tar, kan få for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Medarkitektoniske valg menes i denne sammenheng de overordnede valg som tas om byggets eller anleggets form, innhold og planløsninger som kan påvirke utførelsen av arbeidet i utførelsesfasen. Eksempler på dette kan være dype kjellerløsninger, store utgravninger og større terrenginngrep, fasadeløsninger som vanskeliggjør festing av stillaser, atrier og glassoverbygg, rom med stor romhøyde osv. Det må også tas hensyn til tomtens plassering og grunnforhold, blant

annet om bygget eller anlegget må legges tett ved passerende trafikk.

*Medtekniske valg*menes for eksempel valg av bæresystemer, byggeprodukter, tekniske installasjoner og lignende. Det må velges tekniske løsninger som bl.a. innebærer at konstruksjonene er stabile under oppføring og riving.

*Medorganisasjonsmessige valg*menes blant annet valg av entreprisform, kontraktstruktur og utbyggingsrekkefølge. Hvordan byggherreorganisasjonen skal bygges opp, herunder valgene av hvem som skal inneha koordinatorrollen, hvor mange koordinatorene det skal være i prosjektet og om det skal være en byggherrens representant, er også organisasjonsmessige valg. Se kommentarene til §§ 13 og 16.

Dersom byggherren velger en totalentreprise hvor for eksempel byggherren forprosjekterer og entreprenøren prosjekterer detaljene, må byggherren sørge for at det ikke oppstår uklare grensesnitt og ansvarsforhold mellom disse prosjekterende slik at det oppstår risikoforhold som ikke blir ivaretatt.

Til andre ledd bokstav b - Kartlegging

På samme måte som den enkelte arbeidsgiver skal kartlegge risikoforhold forbundet med sin virksomhet, jf. arbeidsmiljøloven § 3-1 andre ledd bokstav c, skal også byggherren kartlegge risikoforhold som er forårsaket av byggherrens valg.

Den risikoen byggherren er ansvarlig for, er den prosjektspesifikke risikoen han og de prosjekterende bringer inn som følge av sine valg og som har betydning for arbeidene som skal utføres.

Planlegging og prosjektering går ofte parallelt med bygge- og anleggsarbeid, som en kontinuerlig prosess. Kartleggingsplikten vil gjelde alle risikoforhold som oppstår som konsekvens av alt plan- og prosjekteringsarbeid, uavhengig av når i prosjektet disse framkommer.

På tidlig plan- og prosjekteringsstadium har ikke byggherren oversikt over alle risikoforhold som kan oppstå da det mangler underlag for kartleggingen. Men etter hvert som planleggingen og prosjekteringen går fremover, skal alle forhold som oppstår av byggherrens og de prosjekterendes valg og som kan medføre fare for arbeidstakerne, kartlegges. Jf. også § 17 tredje og fjerde ledd.

Til andre ledd bokstav c – Risikovurdering

På bakgrunn av kartleggingen etter bokstav b skal risikoen for arbeidstakernes helse og sikkerhet vurderes, og det skal utarbeides planer og iverksettes tiltak for å eliminere eller redusere risikoen. Planene med beskrivelse av tiltak skal fremgå av tilbudsgrunnlaget, se kommentaren til § 6 bokstav b.

De risikoforhold som er avdekket og som ikke er fjernet, skal også fremgå av tilbudsgrunnlaget, se § 6 bokstav a og kommentarene til denne. De risikoforhold som ikke kan fjernes i planleggings- og prosjekteringsfasen, skal byggherren ivareta ved spesifikke tiltak som beskrives i SHA-planen, se § 8 andre ledd bokstav c med kommentarer.

Til andre ledd bokstav d – Dokumentasjonskrav

Kravet om at kartleggingen, risikovurderingen og planene som er utarbeidet etter bokstav b og c skal dokumenteres, ble innført ved revideringen av byggherreforskriften i 2020. Tidligere fremgikk det bare av § 17 at prosjekterende skulle dokumentere risikoforhold hvor det ville være nødvendig med spesifikke tiltak for å redusere risikoen. Etter forskriftsendringen har byggherren en plikt til å dokumentere kartlegging, risikovurdering og planer for tiltak. Denne dokumentasjonen vil være et

viktig underlag ved utarbeidelsen av tilbudsgrunnlaget og planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-planen), jf. §§ 7 og 8. Den vil i tillegg være en kilde til kunnskap om hva som faktisk ble gjort på planleggings- og prosjekteringsstadiet.

Til andre ledd bokstav e – Avsetting av tid

Byggherren skal sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid til både planlegging, prosjektering og utførelse av prosjektet for å sikre at det ikke oppstår risikoforhold som følge av tidspress, tidsnød eller at arbeidsoperasjoner faller uheldig sammen i tid. Dette innebærer for det første at byggherre må avsette nok tid til å planlegge og prosjektere slik at det i størst mulig grad på dette stadiet gis mulighet til å utarbeide løsninger som bidrar til å forebygge ulykker og helseskade. Videre må tidsplanen sikre at det ikke oppstår risikoforhold som følge av at tidsplanen for utføring av de enkelte arbeidsoperasjoner blir for stram og skaper fare for skade eller ulykker, eller at arbeidsoperasjonene får negativ innvirkning på hverandre.

Ved vurderingen av hva som vil være tilstrekkelig tid, bør byggherren særlig ta i betraktning omfanget og kompleksiteten av arbeidsoperasjonene som skal utføres og blant annet sammenholde dette med hvilke ressurser som normalt trengs for å få utført disse.

For byggherrer som har erfaring med tidligere lignende bygge- eller anleggsprosjekter eller som på et tidlig stadium har knyttet til seg rådgivere med slik erfaring, vil det være naturlig å foreta en erfaringsbasert vurdering. Dersom prosjektet skal utføres med nye tekniske metoder, eller bygge- eller anleggsarbeidet innebærer utfordringer hvor det ikke foreligger normer eller standarder for byggetid, må byggherre foreta en mer analytisk og konkret vurdering.

Byggherre må i alle tilfeller dokumentere vurderingene. Om dokumentasjonskrav se nedenfor.

Til andre ledd bokstav f – Dokumentasjonskrav

Andre ledd bokstav f stiller krav om at byggherren skal dokumentere vurderingene av hvor mye tid som skal avsettes etter bokstav e. Kravet har til formål å sikre notoritet rundt hvilke vurderinger som faktisk ligger til grunn for hvor mye tid byggherren avsetter til prosjektering og utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner.

Hvis det oppstår avvik fra den tidsrammen som er satt for prosjektering og utførelse av arbeidene, vil en sentral vurdering være om avvikene kan håndteres på en forsvarlig måte innenfor avtalt byggetid eller om denne må justeres for å kunne utføre arbeidet innenfor forsvarlige rammer for arbeidstid og på en teknisk forsvarlig måte.

Det stilles ikke spesifikke krav til dokumentasjonens form eller innhold. Dokumentasjonen behøver ikke være mer detaljert enn formålet tilsier, nemlig at den må vise at byggherren har foretatt en reell vurdering av hvor mye tid som må avsettes til de forskjellige deler av bygge- eller anleggsprosjektet.

Det ikke er noen plikt til å legge dokumentasjonen ved tilbudsgrunnlaget, men dette er dokumentasjon byggherren skal ha tilgjengelig og som han på forespørsel må kunne fremvise til bl.a. kontraktspartnere og Arbeidstilsynet.

Til tredje ledd

Hva som ligger i koordinering i utførelsesfasen, er nærmere beskrevet i § 14.

§ 6. Risikoforhold mv. som skal inngå i tilbudsgrunnlaget

Byggherren skal innarbeide i tilbudsgrunnlaget:

a.de risikoforholdene som er avdekket under planlegging og prosjektering og som ikke er fjernet, jf. § 5 andre ledd bokstav b

b.planer med tiltak som følger av kartleggingen og risikovurderingen etter § 5 andre ledd bokstav c.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Til bokstav a – Angivelse av risikoforhold

Byggherren skal i tilbudsgrunnlaget beskrive de risikoforhold som er avdekket under kartleggingen etter § 5 andre ledd bokstav b og som ikke er fjernet.

Bestemmelsen krever at det gis en konkret beskrivelse av risikoforholdene som er avdekket og som ikke er fjernet. Det er med andre ord ikke tilstrekkelig å liste opp ett eller flere av punktene fra forskriftens § 8 første ledd bokstav c i tilbudsgrunnlaget.

Til bokstav b – Angivelse av planer for redusering av risiko

Byggherren må allerede på plan- og prosjekteringsstadiet utarbeide planer for å fjerne eller redusere risikoforholdene, jf. § 5 andre ledd bokstav c. De planene som skal inn i tilbudsgrunnlaget, er for de risikoforhold som byggherren ikke har klart å eliminere i planprosessen. På dette stadiet vil det nødvendigvis være mer overordnede føringer for redusering av risiko enn innholdet i de planer for tiltak som senere skal innarbeides i planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, jf. § 8 andre ledd bokstav c.

Ved at planene med tiltak angis i tilbudsgrunnlaget, vil tilbydere kunne vurdere risikoforholdene og sette de mer detaljerte nødvendige risikoreducerende tiltakene inn i prisbærende poster.

Byggherren vil dermed få et bedre grunnlag for å kunne ta stilling til de innkomne tilbudene. På denne måten oppnås to ting: sikkerhets-, helse- og arbeidsmiljøtiltak blir ikke et konkurranseaspekt for tilbyderne, og byggherren må ta standpunkt til hvilke tiltak som skal benyttes med de kostnader tiltakene medfører.

§ 7. Plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

Byggherren skal før oppstart av arbeidet på bygge- eller anleggsplassen sørge for at det utarbeides en skriftlig plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Byggherren skal sørge for at planen er lett tilgjengelig på bygge- eller anleggsplassen og at den oppdateres fortløpende dersom det oppstår endringer som har betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Byggherren skal sørge for at arbeidsgivere og enmannsbedrifter:

a.gjøres kjent med planen

b.får informasjon når det skjer endringer i planen under prosjektets framdrift som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Byggherren skal oppbevare planen i seks måneder etter at bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Bestemmelsen stiller krav om at det skal utarbeides en plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan) og krav om tilgjengelighet, oppdatering, bekjentgjøring og oppbevaring. Kravene om hva SHA-planen skal inneholde, er nærmere regulert i § 8.

SHA-planen er den samme planen som blir omtalt i §§ 8, 14, 18 og 19.

Til første ledd – Plikt til å utarbeide SHA-plan

Første ledd stiller krav om at byggherren skal sørge for at det utarbeides en SHA-plan før oppstart av arbeidet på bygge- eller anleggsplassen. Det vil med andre ord si at SHA-planen skal være utarbeidet før det iverksettes noen form for arbeid på den fysiske bygge- eller anleggsplassen. Dersom byggherren overlater oppgaven helt eller delvis til andre, fritar ikke dette byggherren fra ansvaret for at SHA-planen skal utarbeides i henhold til kravene i denne forskriften.

Til andre ledd – Tilgjengelighet og oppdatering av SHA-plan

Andre ledd stiller krav om at planen skal være lett tilgjengelig på bygge- eller anleggsplassen og at byggherren skal sørge for oppdatering av planen underveis i bygge- eller anleggsarbeidet.

Medlett tilgjengeligheten skal planen i sin helhet være tilgjengelig for de som har plikter etter planen på bygge- eller anleggsplassen. Dersom den kun foreligger i elektronisk form, må alle som har behov for innsyn i planen, ha tilgang til det elektroniske lagringsmediet på bygge- eller anleggsplassen.

Planen skal fortløpende oppdateres dersom det oppstår «endringer som har betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø».

Eksempler på endringer som kan gi grunnlag for å oppdatere planen kan være:

- Endring i organisasjonskartet

- Endring av beskrivelse av hvor og når de ulike arbeidsoperasjonene skal utføres (endring av fremdriftsplan i tid eller aktivitetssinnhold)

- Endring av spesifikke tiltak, enten i tid eller endring av selve tiltaket

- Identifisering av nye risikoforhold som krever spesifikke tiltak som ikke har vært beskrevet tidligere

- Omprosjektering som medfører nye/endrende risikoforhold med behov for spesifikke tiltak og/eller endring i fremdriftsplanen

Til tredje ledd – Informasjon om SHA-planen

Tredje ledd stiller krav om at SHA-planen og endringer i denne skal gjøres kjent for arbeidsgivere og enmannsbedrifter. Det betyr at byggherren må sørge for at alle arbeidsgivere og enmannsbedrifter som skal utføre arbeid på bygge- eller anleggsplassen, gjøres kjent med innholdet i SHA-planen. Dette gjelder også arbeidsgivere på bygge- eller anleggsplassen som byggherren ikke har kontrakt med, for eksempel underentreprenører og deres underentreprenører mv.

Byggherren skal informere om innholdet i planen før arbeidets oppstart, når det kommer nye aktører på bygge- eller anleggsplassen og når det skjer endringer i planen som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Den enkelte arbeidsgiver er ansvarlig for å informere sine ansatte om tiltak arbeidsgiver vil iverksette på bakgrunn av tiltak i planen, og på et språk de forstår, jf. forskriftens § 19.

Til fjerde ledd – Plikt til å oppbevare SHA-planen etter at prosjektet er avsluttet

Fjerde ledd stiller krav om at byggherren skal oppbevare SHA-planen i seks måneder etter at

bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet. Formålet med kravet er blant annet å sikre at planen er tilgjengelig for etterkontroll i de tilfellene Arbeidstilsynet eller politiet skulle ha behov for å kontrollere om byggherren har oppfylt sine plikter etter §§ 7 og 8, noe som også må ses i sammenheng med koordinerings- og oppfølgingsplikten iht. § 14. Behovet for slik etterfølgende kontroll vil være størst ved tilsyn eller etterforskning etter arbeidsulykker, men behovet kan også melde seg dersom bygge- eller anleggsperioden avsluttes kort tid etter at Arbeidstilsynet har gjennomført et ordinært tilsyn med bygge- eller anleggsplassen, men før Arbeidstilsynet har fått seg forelagt SHA-planen.

Dersom planen oppdateres underveis i bygge- eller anleggsarbeidet, skal byggherre ta vare på alle versjonene i 6-måneder etter at prosjektet er avsluttet.

§ 8. Krav til planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

Planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal beskrive hvordan risikoforholdene som følger av byggherrens og de prosjekterendes valg, skal håndteres.

Planen skal bygge på risikovurderinger, tilpasses det aktuelle bygge- eller anleggsarbeidet og inneholde

- a. et organisasjonskart som beskriver rollefordelingen og entreprisformen
- b. en fremdriftsplan som beskriver når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, hvor det tas hensyn til koordinering av de forskjellige arbeidsoperasjonene
- c. en beskrivelse av de spesifikke tiltakene som er nødvendige for å redusere fare for liv og helse forbundet med blant annet:
 1. arbeid nær installasjoner i grunnen
 2. arbeid nær høyspentledninger og elektriske installasjoner
 3. arbeid på steder med passerende trafikk
 4. arbeid hvor arbeidstakere kan bli utsatt for ras eller synke i gjørme
 5. arbeid som innebærer bruk av sprengstoff
 6. arbeid i sjakter, underjordisk masseforflytning og arbeid i tunneler
 7. arbeid som innebærer fare for drukning
 8. arbeid i senkekasser der luften er komprimert
 9. arbeid som innebærer bruk av dykkerutstyr
 10. arbeid som innebærer at personer kan bli skadet ved fall eller av fallende gjenstander
 11. arbeid som innebærer riving av bærende konstruksjoner
 12. arbeid med montering og demontering av tunge elementer
 13. arbeid som innebærer fare for helseskadelig eksponering for støv, gass, støy eller vibrasjoner
 14. arbeid som utsetter personer for kjemiske eller biologiske stoffer som kan medføre en belastning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø eller som innebærer et lov- eller forskriftsfestet krav til helsekontroll
 15. arbeid med ioniserende stråling som krever at det utpekes kontrollerte eller overvåkede soner
 16. arbeid som innebærer brann- og eksplosjonsfare
 17. arbeid som innebærer fare for helseskadelig ergonomiske belastninger.

d.en rutine for behandling av endringer og oppdatering av planen.
Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-planen) er byggherrens styringsverktøy i oppfølging av den risiko han og de prosjekterende har brakt inn gjennom sine valg. SHA-planen skal bygge på risikovurderinger foretatt av byggherren under planleggingen av prosjektet, jf. § 5 andre ledd bokstav b, og av de prosjekterende under prosjektering av bygget eller anlegget, jf. § 17 andre og tredje ledd.

SHA-planen skal være laget for det enkelte prosjekt og skal ta utgangspunkt i de forhold som kan medføre fare for liv eller helse som er særegent for det aktuelle prosjektet.

Til bokstav a – Organisasjonskart

Med organisasjonskart menes en oversikt over hvordan byggherren organiserer prosjektet. Det må fremkomme hvem som innehar rollene i byggherreforskriften og hvordan de utførende virksomhetene er organisert, herunder entreprisstruktur.

Til bokstav b – Fremdriftsplan

Det er byggherrens ansvar å sørge for at det avsettes tilstrekkelig tid til de forskjellige arbeidsoperasjoner og at disse ikke kommer i konflikt med hverandre. Byggherren må i praksis sikre dette gjennom å stille krav til sine kontraktspartnere om at de i sine fremdriftsplaner skal beskrive når og hvor de ulike arbeider skal utføres, og hvor mye tid som er avsatt til de enkelte arbeidsoperasjoner. Prosjektets fremdriftsplan skal vise at de forskjellige arbeidsoperasjoner ikke sammenfaller i tid slik at arbeidstakerne utsettes for farer, og skal være så detaljert at den er et hensiktsmessig verktøy for koordinering i utførelsesfasen.

Oppfølging av fremdriftsplanen skjer gjennom koordinering i utførelsesfasen. Se også kommentaren til §§ 5, 14 og 18. For at fremdriftsplanen skal være levende og oppdatert, kan det være praktisk å la denne være et vedlegg til SHA-planen.

Til bokstav c – Spesifikke risikoreducerende tiltak

SHA-planen skal, før oppstart av bygge- eller anleggsarbeidene, inneholde en beskrivelse av spesifikke tiltak som er nødvendige i utførelsen for å redusere risikoen byggherren og de prosjekterende har brakt inn gjennom sine valg.

SHA-planen bygger på den restrisiko og de planer som er beskrevet i tilbudsgrunnlaget. Tiltakene skal knyttes opp til beskrevet risiko og redusere denne i størst mulig grad. Kravet om at tiltakene skal være spesifikke, innebærer at generelle tiltak eller rene henvisninger til lov- eller forskriftskrav, ikke vil oppfylle kravet. Tiltakene skal være så konkret beskrevet at de utførende kan gjennomføre dem og slik at de kan følges opp gjennom koordineringen. Eksempelvis vil ikke krav i planen om at entreprenørene skal utarbeide sikker jobb-analyse for risikoforholdet oppfylle kravet om at tiltakene skal være spesifikke.

Opplistingen av arbeider som kan medføre fare for liv og helse har sitt utspring i den ikke-uttømmende listen i direktiv 92/57/EØF vedlegg II. Opplistingen er kun en eksempelliste.

Byggherren må ta utgangspunkt i eksisterende risikoforhold som er kartlagt og risikovurdert på den enkelte bygge- eller anleggsplass ved utarbeidelsen av de spesifikke tiltakene, jf. § 5 andre ledd bokstav b og c. Det er byggherren som må sørge for at nødvendige spesifikke tiltak kommer

med i SHA-planen. De prosjekterende har et ansvar for å rapportere til byggherren hvilke risikoforhold som krever spesifikke tiltak, jf. § 17 tredje ledd.

Arbeid med sanering og riving kan ofte innebære håndtering av asbest. Opplistingen nevner ikke arbeid med asbest spesielt, men slikt arbeid er utvilsomt et helsefarlig arbeid som omfattes av punkt 13.

Til bokstav d – Rutiner for endring

Rutinen for endring og oppdatering av planen bør beskrive hvordan endringsbehov skal rapporteres og behandles, samt hvordan oppdateringer i planen skal kommuniseres. Vi viser til kommentaren til § 7 andre ledd når det gjelder eksempler på hva som kan gi grunnlag for å endre SHA-planen.

§ 9. Forebyggende tiltak

Byggherren skal i forbindelse med arbeidet på den enkelte bygge- eller anleggsplassen særlig stille krav om

- a. at det treffes nødvendige tiltak for å sikre at uvedkommende ikke får atkomst til bygge- eller anleggsplassen
- b. at det tas hensyn til andre virksomheter på eller i nærheten av bygge- eller anleggsplassen
- c. god orden og fullt forsvarlige hygieniske forhold
- d. sikker atkomst til arbeidsplassene og sikre ferdselsveier
- e. avmerking og tilrettelegging av områder for lagring og oppbevaring av forskjellige materialer, særlig når det dreier seg om farlige materialer eller stoffer
- f. vedlikehold, kontroll før igangsettelse og kontroll av anlegg og utstyr, for å kunne rette opp feil som kan påvirke arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø
- g. lagring, håndtering og fjerning av avfall og farlige materialer
- h. forsvarlige arbeidstidsordninger
- i. tilfredsstillende personalrom
- j. forsvarlig innkvartering.

Arbeidstilsynets kommentar

Forskriften krever at byggherren særlig *stiller krav* til de forholdene som er av stor betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen.

Byggherren bør sørge for at de krav som kan ha økonomisk eller tidsmessig betydning, blir tatt med i tilbudsgrunnlaget til entreprenør/leverandør.

Risikoforhold som er nevnt i opplistingen kan gi grunnlag for å innarbeide spesifikke risikoreduserende tiltak i SHA-planen, f.eks. når det gjelder transport- og ferdselsveier og håndtering av farlig avfall. At byggherren i tillegg til SHA-planen skal stille eksplisitte krav til de utførende om håndtering av de samme risikoforholdene, styrker byggherrens oppfølgingsmulighet og mulighet for sanksjoner ved brudd på tiltakskrav i SHA-planen.

De opplistede risikoforholdene dekkes også av annet regelverk som stiller krav til den enkelte arbeidsgiver, men byggherren har likevel en selvstendig plikt til å stille krav om og sørge for at kravene blir etterlevd på byggherrens bygge- eller anleggsplass. Oppfølging av at arbeidsgivere ivaretar disse kravene skjer gjennom koordinering og oppfølging i utførelsesfasen, jf. § 14 annet

ledd bokstav e.

I tillegg vil enkelte områder også ivaretas gjennom hovedbedriftens samordning, jf. arbeidsmiljøloven § 2-2 og internkontrollforskriftens § 6. Hovedbedriften kan imidlertid ikke stille krav om at virksomhetene skal gjennomføre konkrete oppgaver, i motsetning til hva byggherren har myndighet til etter byggherreforskriften. Se mer om skillet mellom byggherrens koordinering og hovedbedriftens samordningsarbeid i kommentarene til § 14.

Til bokstav a – Hindre uvedkommende atkomst

Bestemmelsen tar sikte på å verne arbeidstakerne på bygge- eller anleggsplassen mot farer som kan oppstå fordi uvedkommende er på eller har hatt tilgang til arbeidsplassen. Bestemmelsen er ikke ment å ivareta sikkerheten til tredjepersoner som måtte bevege seg inn på bygge- eller anleggsplassen, selv om den indirekte ivaretar sikkerheten deres ved at de hindres atkomst.

Til bokstav b – Ta hensyn til andre virksomheter i nærheten av bygge- eller anleggsplassen

Kravet om å ta hensyn til andre virksomheter på eller i nærheten av bygge- eller anleggsplassen vil eksempelvis gjelde ved ombygging i kjøpesenter mens senteret er i drift.

Til bokstav g - Lagring, håndtering og fjerning av avfall og farlig materiale

Bestemmelsen tar sikte på å verne arbeidstakerne mot utilsiktet eksponering og har også en grense mot kravene til ytre miljø.

Til bokstav h – Forsvarlige arbeidstidsordninger

Kravet om forsvarlige arbeidstidsordninger må ses i sammenheng med det samme kravet i arbeidsmiljøloven § 10-2 første ledd, slik at vurderingsmomentene vil være de samme i begge bestemmelsene. Med forsvarlig sikter vi til at arbeidstidsordningen skal være slik at arbeidstakerne ikke utsettes for uheldige fysiske eller psykiske belastninger, og slik at det er mulig å ivareta sikkerhetshensyn.

En arbeidstidsordning skal både være innenfor de grensene som arbeidsmiljøloven kapittel 10 setter, og den må i tillegg være forsvarlig. En arbeidstidsordning kan være innenfor grensene i arbeidstidskapitlet, og likevel være uforsvarlig. Arbeidsgiver har ansvaret både for at arbeidstidsordningen er innenfor grensene i arbeidstidskapitlet og at ordningen ivaretar hensynet til helse og sikkerhet.

Byggherren skal stille krav om at arbeidstidsordningene skal være forsvarlige. Byggherre kan velge enten å stille et generelt krav om forsvarlige arbeidstidsordninger eller stille spesifikke krav til en arbeidstidsordning.

Spesifikke krav til arbeidstidsordninger kan være aktuelt å stille der arbeidet som skal utføres, innebærer stor grad av risiko med høye krav til aktpågivenhet. Byggherren kan stille krav om at arbeidsgivere legger fram en risikovurdering av arbeidstidsordningene eller kan selv ta stilling til om arbeidstidsordningene er forsvarlige.

Byggherren kan for eksempel sette rammer for maksimal daglig og ukentlig arbeidstid og til hvilke tider på døgnet det skal være arbeidsfri. Alternativt kan byggherren etterspørre forsvarligheten av lange skift, arbeidsintensive perioder, hvordan arbeidstiden fordeler seg gjennom døgnet og uken, osv.. Dersom nattarbeid er lovlig, kan byggherre etterspørre forsvarlighetsvurderingen av nattarbeidet. Byggherren kan i gitte tilfeller nekte en arbeidsgiver å gjennomføre en arbeidstidsordning hvor arbeidsgiver ikke kan begrunne at denne er forsvarlig eller hvor byggherren selv kommer fram til at ordningen strider mot forsvarlighetskravet.

Til bokstavene i-j – Krav til personalrom og til innkvartering

Krav til personalrom reguleres i arbeidsplassforskriften kapittel 3. Krav til innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker er regulert i arbeidsmiljøloven § 4-4 fjerde ledd. Krav til innkvartering kan også være regulert i tariffavtaler.

§ 10. Forhåndsmelding

Byggherren skal sørge for at det senest en uke før arbeidet igangsettes sendes en forhåndsmelding på fastsatt elektronisk skjema til Arbeidstilsynet om bygge- eller anleggsarbeidet, dersom arbeidet vil vare utover 15 virkedager eller den forventede arbeidsmengde overstiger 250 dagsverk.

Dersom byggherren er forbruker skal forhåndsmeldingen sendes inn av den virksomheten som påtar seg å utføre bygge- eller anleggsarbeidet.

Byggherren skal sørge for at forhåndsmeldingen er oppdatert. Oppdatert forhåndsmelding skal settes opp synlig på bygge- eller anleggsplassen.

Forhåndsmeldingen skal inneholde følgende opplysninger:

- a.dato for oversendelsen
- b.bygge- eller anleggsplassens nøyaktige adresse
- c.prosjektets art
- d.byggherrens navn, organisasjonsnummer, adresse og telefonnummer
- e.byggherrens representant sitt navn, organisasjonsnummer, adresse og telefonnummer
- f.koordinatorenes navn, organisasjonsnummer, adresse og telefonnummer
- g.angivelse av prosjekterende virksomheter og deres organisasjonsnummer
- h.angivelse av utførende virksomheter og deres organisasjonsnummer
- i.forventet dato for arbeidsstart på bygge- eller anleggsplassen
- j.forventet varighet av arbeidet på bygge- eller anleggsplassen
- k.forventet største antall arbeidstakere samtidig på bygge- eller anleggsplassen
- l.planlagt antall virksomheter.

Dersom aktørene som nevnt i fjerde ledd bokstav d til g er en juridisk person, skal det oppgis navn og telefonnummer til en kontaktperson.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Formålet med innsendingen av forhåndsmelding er innrapportering av opplysninger om midlertidig eller skiftende arbeidsplass slik at Arbeidstilsynet får oversikt og kan gjennomføre tilsyn etter arbeidsmiljøloven.

Forhåndsmeldingen skal sendes inn via Altinn. Det er ikke krav om å sende inn ny melding ved endringer, men byggherre skal sørge for at oppdatert forhåndsmelding settes opp synlig på bygge- eller anleggsplassen.

Se kommentaren til § 2 for avklaring av hva som menes med bygge- eller anleggsplass. Kravet om at det skal sendes forhåndsmelding, gjelder også i forbrukerforhold. Det er da den utførende virksomheten som må sørge for innsending av forhåndsmeldingen.

Til bokstav f – Opplysninger om koordinator for prosjektering og utførelse Forhåndsmeldingen skal

inneholde opplysninger om hvem som er koordinator både for prosjektering og for utførelse.

§ 11. (Opphevet)

Opphevet ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

§ 12. Dokumentasjon for fremtidige arbeider

Byggherren skal sørge for at det utarbeides dokumentasjon for bygningen eller anlegget om de forhold som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved fremtidige arbeider.

Dokumentasjonen skal beskrive bygget eller anleggets konstruksjon og utforming, samt de byggeprodukter som er brukt. Beskrivelsen skal være i det omfang som er nødvendig for å ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved drift, vedlikehold, endring og riving.

Byggherren skal sørge for at dokumentasjonen overleveres til eieren av bygget eller anlegget etter ferdigstilling eller etter at brukstillatelse er gitt.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Til første ledd – Krav til dokumentasjon

For at drift, vedlikehold, endring og riving av bygget eller anlegget ikke skal utsette arbeidstakerne for farer, skal byggherren sørge for at det utarbeides dokumentasjon om de forhold som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø til bruk ved fremtidige arbeider på bygningen eller anlegget. Kravet samsvarer langt på vei med kravet om utarbeidelse av såkalt FDV-dokumentasjon (forvaltning, drift og vedlikehold) i byggteknisk forskrift § 4-1.

Dokumentasjonskravet i første ledd skiller seg imidlertid fra kravet i byggteknisk forskrift § 4-1, i den forstand at dokumentasjonen etter første ledd skal gi informasjon om forhold av betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø for alle fremtidige arbeider, herunder også endring og riving.

Til andre ledd – Overlevering av dokumentasjon

Andre ledd ble tilført ved revideringen i 2020, og stiller krav om at byggherren skal sørge for at dokumentasjonen som er utarbeidet etter første ledd, blir overlevert til eieren av bygget eller anlegget. Overleveringskravet har likheter med kravet i byggesaksforskriften (SAK 10) § 8-2 om at FDV-dokumentasjon etter byggteknisk forskrift § 4-1 skal overleveres til byggverkets eier.

Formålet med overleveringskravet er å sikre at dokumentasjonen som allerede skal utarbeides i henhold til første ledd, følger med bygget eller anlegget når det tas i bruk. På den måten sikrer man at den som bruker, vedlikeholder og eventuelt endrer eller river bygget eller anlegget, har nødvendig informasjon for å kunne ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Overleveringskravet må ikke forstås som svekkelse av dokumentenes opphavsrettslige vern.

Plikten til å utlevere slik dokumentasjon endrer derfor ikke ved den enkelte opphavsmanns eventuelle opphavsrett til innholdet i dokumentene.

§ 13. Utpeking og oppfølging av koordinator

Arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal koordineres dersom det er flere prosjekterende eller dersom det er flere utførende virksomheter på bygge- eller anleggsplassen samtidig eller

etter hverandre.

Byggherren kan selv ha rollen som koordinator eller velge å utpeke en ekstern koordinator. Byggherren kan utpeke en koordinator for hele prosjektet, eller en for planleggings- og prosjekteringsfasen og en for utførelsesfasen, som på byggherrens vegne utfører koordineringen etter § 14.

Utpeking av koordinator fritar ikke byggherren for sitt ansvar på området.

Koordinatoren skal ikke ha andre plikter eller oppgaver som kan komme i konflikt med rollen som koordinator. Byggherren skal før valg av koordinator vurdere om slik konflikt kan oppstå.

Vurderingen skal dokumenteres.

Byggherren skal gjennom en skriftlig avtale klargjøre hvilke plikter og fullmakter som koordinatoren skal ha. I tilfeller der byggherren selv har rollen som koordinator, skal det foreligge en tilsvarende skriftlig beskrivelse.

Byggherren skal jevnlig følge opp at koordinatoren oppfyller sine plikter. Byggherren skal dokumentere oppfølgingen.

Koordinatoren skal ha den nødvendige kunnskap om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert arbeidsmiljølovgivningen og inneha nødvendig kompetanse for å følge opp aktuelle risikoforhold i prosjektet.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Bestemmelsen regulerer bl.a. når arbeidet skal koordineres, hvem som i tilfelle kan ha rollen som koordinator, byggherrens ansvar for koordineringen, hvilke kriterier som ligger til grunn for utpekingen av koordinator, byggherrens ansvar for å følge opp koordinatorens arbeid og hvilken kunnskap og kompetanse koordinatoren skal besitte.

Det følger av § 5 tredje ledd at byggherren gjennom koordinering skal ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø under utførelse av arbeidene. Hvordan denne koordineringen gjennomføres, er blant annet avhengig av prosjektets størrelse, kompleksitet og risikoforhold. Om byggherren vil ha en egen koordinator, hvem dette skal være og eventuelt hvor mange koordinatorene byggherren velger, er et organisasjonsmessig valg etter § 5 andre ledd bokstav a.

Til første ledd – Når arbeidet skal koordineres

Første ledd stiller krav om at arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal koordineres dersom det er flere enn én prosjekterende virksomhet eller flere enn én utførende virksomhet på bygge- eller anleggsplassen samtidig eller etter hverandre. Er det bare én prosjekterende virksomhet, én utførende virksomhet på bygge- eller anleggsplassen, eller en og samme virksomhet som står for både prosjekteringen og utførelsen, vil det derimot ikke være et krav om at arbeidet koordineres. Begrunnelsen for dette er at det i de sistnevnte tilfellene vil være den samme virksomheten som utfører arbeidene som kan tenkes å ha innvirkning på hverandre, og virksomheten forutsettes da å ha å tilstrekkelig oversikt over arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø gjennom virksomhetens egen internkontroll.

Selv om det i disse tilfellene ikke er noe krav om koordinering, er det likevel adgang til å utpeke en koordinator også i disse tilfellene.

Det er ikke noe krav om koordinering når det bare er en virksomhet som utfører alt arbeid, men

byggherren vil likevel måtte følge opp SHA-arbeidet i henhold til § 14.

Til andre ledd – Byggherren eller en ekstern aktør som koordinator

Byggherren velger om han selv skal ha rollen som koordinator eller om han skal engasjere noen eksterne til å ha denne rollen. Det er særlig i de tilfeller hvor byggherren ikke selv innehar den kompetanse eller de ressurser som er nødvendige for å etterleve bestemmelsene i forskriften, at det vil være aktuelt å engasjere en ekstern koordinator, jf. kompetansekravene i åttende ledd.

Det følger av § 4 bokstav e at koordinatoren både kan være en fysisk og en juridisk person.

Dersom byggherren velger en ekstern juridisk person som koordinator, vil virksomheten måtte operere med en kontaktperson, se § 10 siste ledd.

Forskriften hindrer ikke at byggherrens representant er koordinator.

Til tredje ledd – Valg av én eller flere koordinatører

Byggherreforskriften oppstiller et krav om kun én koordinator til enhver tid. Dette er ikke til hinder for at det utpekes flere koordinatører innenfor prosjekterings- eller utførelsesfasen, dersom den enkelte koordinator koordinerer delfaser som faller etter hverandre i tid. Et eksempel vil være én koordinator for forprosjektering og én koordinator for detaljprosjektering. Ved større bygge- eller anleggsarbeid kan det også være hensiktsmessig at ulike arbeider som pågår samtidig, blir koordinert av flere. Forskriften hindrer ikke en slik organisering, så lenge byggherren har utpekt én koordinator som har totaloversikten over arbeidene på bygge- eller anleggsplassen og som samordner koordinatorenes arbeid. Det er bare denne fysiske eller juridiske personen som vil være å anse som koordinator etter byggherreforskriften.

Dersom koordinator ikke er den samme i prosjekteringsfasen og utførelsesfasen, må byggherren sørge for informasjonsoverføring mellom koordinatorene for å sikre kontinuitet mellom disse fasene.

Til fjerde ledd – Byggherrens ansvar

Byggherren har som en følge av sitt valg et ansvar for at koordineringsfunksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte, også om byggherren velger å ivareta oppgaven selv. Hvis arbeidstakere tildeles flere roller, f.eks. byggherres representant eller byggeleder hos byggherren, må byggherren følge opp om vedkommende er i stand til å oppfylle sine forskjellige oppgaver innenfor de rammer som er gitt av byggherren. Det er i denne sammenheng ikke snakk om rollekonflikt (se nedenfor), men om kvalitativ utførelse av de forskjellige oppgavene.

Til femte ledd - Rollekonflikt

Femte ledd stiller opp et generelt forbud mot rollekonflikt ved at byggherren ikke kan velge en koordinator hvis denne har andre plikter eller oppgaver som kan komme i konflikt med de oppgaver vedkommende skal gjennomføre på vegne av byggherren. Byggherren skal før utvelgelse av koordinator vurdere om denne ellers har plikter eller oppgaver som kan påvirke hvordan oppgavene som koordinator blir gjennomført. Rollekonflikter vil for eksempel kunne oppstå dersom oppgaven som koordinator i utførelsesfasen plasseres hos utførende virksomhet. Koordinatorvirksomheten må i disse tilfeller kontrollere seg selv i henhold til pliktene i § 14, noe som vil være svært uheldig. Utførende virksomhet som koordinator vil dras mellom hensynene til virksomhetens fremdrift og økonomi og byggherrens krav om ivaretagelse av sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. Hvis koordinator må stanse deler av et arbeid på byggherrens vegne når det samtidig er knapt med tid, kan det medføre problemer både i form av forsinkelsesbøter og tap av

omdømme for entreprenøren.

De samme vurderingsmomentene vil gjelde hvis koordinatorrollen utøves av ansatte i en annen avdeling enn de som direkte er involvert i bygge- eller anleggsarbeidet, f.eks. en egen HMS-avdeling hos utførende virksomhet. Alle ansatte har en plikt til å fremme virksomhetens interesser, og det vil også for de som ikke direkte utfører bygge- eller anleggsarbeid, kunne oppstå rollekonflikter hvis de må ta beslutninger som f.eks. medfører merutgifter for egen arbeidsgiver. Hvis koordinatorrollen tildeles en virksomhet i samme konsern som en utførende virksomhet, må byggherren som ellers vurdere om det er noen form for bindinger mellom virksomhetene som kan medføre rollekonflikter.

I mange tilfeller velger byggherre selv å være koordinator. Byggherren har som en følge av sitt valg et ansvar for at koordineringsfunksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte, også om byggherren velger å ivareta oppgaven selv. Hvis en arbeidstaker hos byggherren tildeles flere roller, som for eksempel koordinator og byggeleder, må byggherren følge opp om vedkommende er i stand til å oppfylle sine forskjellige oppgaver innenfor de rammene som er gitt av byggherren. Det er i denne sammenheng ikke snakk om rollekonflikt, men om arbeidet med koordinering og oppfølging av sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt på en forsvarlig måte.

Til sjette ledd - Skriftlig avtale

Den skriftlige avtalen mellom byggherren og koordinatoren skal klargjøre hvilke plikter som koordinatoren skal ivareta og hvilke fullmakter koordinatoren er tildelt for å kunne ivareta disse pliktene.

Dersom byggherren selv velger å utføre noen av pliktene, skal dette fremgå av avtalen, på samme måte som avtalen skal redegjøre for hvordan pliktene skal fordeles dersom det er valgt flere koordinatører.

Kravet om at byggherren skal klargjøre hvilke plikter og fullmakter som koordinatoren skal ha, gjelder også når det er noen fra byggherrens egen organisasjon som utøver koordinering. Kravet kan i disse tilfellene ivaretas gjennom stillingsbeskrivelse eller lignende som i tilstrekkelig grad beskriver oppgaver og fullmakter.

Til syvende ledd – Oppfølging av koordinator

Etter syvende ledd skal byggherren jevnlig følge opp at koordinatoren oppfyller sine plikter. Omfanget av byggherrens oppfølging vil blant annet være avhengig av prosjektets størrelse, kompleksitet og hvilke risikoforhold som kan oppstå under utførelsen av arbeidene. Formen for oppfølging vil for eksempel kunne være møter med koordinatoren, kontroll på byggeplassen, rapportering fra koordinator m.m.. Fordi det er byggherrens plikt å følge opp koordinatoren, må byggherren etterspørre tilbakemeldinger dersom han ikke jevnlig blir oppdatert.

Byggherren skal dokumentere at han følger opp koordinator. Slik dokumentasjon kan eksempelvis bestå av planer for hvordan byggherren tenker å følge opp koordinator, møtereferater, rapporter, sjekklister etc. som viser hvordan oppfølgingen har foregått.

Til åttende ledd - Krav til kompetanse

Koordinator skal ha nødvendig kompetanse for å sikre at funksjonen blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Både for prosjekterings- og utførelsesfasen oppstilles det et grunnleggende krav om at koordinatoren skal ha den nødvendige kunnskap om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert arbeidsmiljølovgivningen, og at koordinator skal ha nødvendig kompetanse for å følge opp aktuelle

risikoforhold i prosjektet. Hva som nærmere skal kreves av koordinatorens kompetanse, må byggherren vurdere blant annet ut fra typen arbeider som skal foregå og risikoforholdene i det enkelte prosjekt. Kompetansekravet gjelder uavhengig av om koordinering gjøres av byggherren selv eller om oppgaven er satt ut til andre.

§ 14. Koordinering og oppfølging av arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø

Koordineringen og oppfølgingen skal ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen.

Koordineringen og oppfølgingen skal sørge for å legge til rette for dialog og samhandling mellom involverte aktører.

Koordineringen og oppfølgingen i prosjekteringsfasen omfatter å

- a. sørge for informasjonsdeling mellom de enkelte prosjekterende slik at risiko håndteres helhetlig
- b. påse at resultater av kartlegging og risikovurdering med tiltak innarbeides i tilbudsgrunnlag til utførende virksomheter
- c. sørge for utarbeidelse av planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Koordineringen og oppfølgingen i utførelsesfasen omfatter å

- a. følge opp de risikoforhold som fremgår av byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø
- b. følge opp at virksomhetene gjennomfører planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø
- c. følge opp at det utarbeides tidsplaner som sikrer at det avsettes tilstrekkelig tid til utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner
- d. sørge for at de enkelte virksomheters arbeid som kan påvirke hverandre med hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, blir koordinert
- e. følge opp at kravene etter § 9 gjennomføres
- f. sørge for at det føres oversiktslister etter § 15.

Endret ved forskrifter 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021), 15 des 2021 nr. 3600 (i kraft 1 jan 2022).

Arbeidstilsynets kommentar

Første og andre ledd stiller gjennomgående krav til koordineringen og oppfølgingen, tredje ledd stiller krav til koordinering og oppfølging i planleggings- og prosjekteringsfasen, og fjerde ledd stiller krav til utførelsesfasen.

Til første ledd – Formålet med koordinering og oppfølging

Koordineringen og oppfølgingen som omhandles i bestemmelsen, består i å sørge for at hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø blir ivaretatt i alle faser og å følge opp at dette blir ivaretatt.

Koordineringen og oppfølgingen kan for eksempel gjennomføres ved å avholde møter med aktørene hvor innholdet i SHA-planen og gjennomføringen av denne drøftes. Innholdet i planen kan drøftes rutinemessig i forbindelse med prosjekteringsmøter, byggemøter, fremdriftsmøter m.m., eller ved at det avholdes særskilte møter i forkant av arbeidsfaser med risikoforhold som krever spesifikke tiltak. Koordineringen og oppfølgingen kan også gjennomføres ved koordinators tilstedeværelse på bygge- eller anleggsplassen. Hyppigheten av møter og omfanget av

koordinators tilstedeværelse vil blant annet være avhengig av prosjektets art, kompleksitet, størrelse, intensitet og hvilke risikoforhold som forventes å oppstå under arbeidets utførelse.

Til andre ledd – Sørge for og legge til rette for dialog og samhandling

Se kommentaren til § 5 andre ledd bokstav c når det gjelder innholdet i denne plikten.

Til tredje ledd – Koordinering i planleggings- og prosjekteringsfase

Koordineringen i planleggings- og prosjekteringsfasen skal føre til at de prosjekterende og byggherren tar hensyn til hverandres planer, og at disse planene sammen ivaretar hensynet til arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen.

De prosjekterende har et selvstendig ansvar for kvaliteten på de risikovurderinger de er pålagt å gjennomføre. De risikovurderinger som fremkommer i prosjekteringsfasen, skal hver for seg og samlet resultere i spesifikke tiltak som skal tas inn i SHA-planen. SHA-planen utvikles og oppdateres så lenge prosjekteringen foregår.

Koordinator er ikke pålagt å gjennomføre egne risikovurderinger eller kontrollere og overprøve de risikovurderinger som de prosjekterende er pålagt å gjennomføre. Men koordinator i plan og prosjekteringsfasen må kunne stille kontrollerende spørsmål for å sikre at vesentlige risikoforhold som krever spesifikke tiltak i SHA-planen er kartlagt og meddelt byggherren, som det kreves i § 17 tredje ledd.

Byggherren skal sørge for koordinering og oppfølging uavhengig av entreprisform og kontraktsforhold, slik at f.eks. prosjektering utført hos totalentreprenøren eller hos leverandører av bygningselementer også går inn under byggherrens koordineringsplikt.

Til fjerde ledd – Koordinering og oppfølging i utførelsesfasen

I utførelsesfasen omfatter koordineringen og oppfølgingen blant annet å følge opp risikoforholdene i SHA-planen og om det skjer endringer underveis i prosjektet som angår disse. Endringer som kan ha betydning for arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, skal virksomhetene melde til byggherren, som etter § 7 skal oppdatere planen.

Koordineringen i utførelsesfasen omfatter også å følge opp at de tiltak som følger av SHA-planen, blir gjennomført av arbeidsgivere og enmannsbedrifter.

En viktig del av koordineringsarbeidet dreier seg om å følge opp at det utarbeides tidsplaner som sikrer at det avsettes tilstrekkelig tid til utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner og at arbeidsgivere og enmannsbedrifters arbeid som kan påvirke hverandre med hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, blir koordinert. Arbeider som på en uheldig måte sammenfaller i tid, kan med manglende koordinering medføre økt risiko for arbeidstakerne. Byggherre må også forsikre seg om at virksomhetenes tidsplaner sikrer at arbeidstakerne har nok tid til å utføre arbeidsoperasjonene slik at sikkerhetshensyn blir ivarettatt.

Forholdet mellom byggherrens koordineringsoppgaver i byggherreforskriften §§ 5, 8, og 14, hovedbedriftens samordning etter arbeidsmiljøloven § 2-2 andre ledd og de pliktene som følger av internkontrollforskriften § 6, får betydning for arbeidsgivere og enmannsbedrifters plikter.

I forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 10-1 bokstav o stilles det krav om planlegging og tilrettelegging for at andre som utfører arbeid på samme arbeidsplass, ikke utsettes for ulykkes- eller helsefarer. Kravet omfatter også enmannsbedrifter.

Byggherrens koordinering erstatter ikke hovedbedriftens samordning, men kommer i tillegg til denne. Byggherrens koordinering har som hovedformål å hindre unødvendig konflikt mellom ulike

virksomheter og ulike arbeidsoperasjoner, mens hovedbedriftens samordning skal sikre at de enkelte arbeidsgiverne får nødvendige opplysninger om hverandres arbeid for å kunne forebygge skader på de øvrige arbeidstakerne.

Hovedbedriften har, uavhengig av byggherreforskriften, plikt til å samordne de enkelte virksomhetenes helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Slik samordning vil særlig være aktuelt ved arbeid i felles arealer og ved bruk av felles ressurser som kraner, heiser og stillaser, brakkerigg osv.

§ 15. Oversiktsliste

Byggherren skal som ledd i arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø føre en oversiktsliste over alle som skal utføre arbeid på bygge- eller anleggsplassen. Oversiktslisten skal føres elektronisk, kontrolleres og oppdateres daglig.

Oversiktslisten skal inneholde følgende opplysninger:

- a.navn og adresse på bygge- eller anleggsplassen
- b.navn på byggherren
- c.navn på arbeidsgivere eller enmannsbedrifter eller for innleide arbeidstakere navnet på innleievirksomheten
- d.organisasjonsnummer for registreringspliktige virksomheter
- e.navn, fødselsdato, arbeidsgiver og HMS-kortnummer på alle som skal utføre arbeid på bygge- eller anleggsplassen.

Oversiktslisten skal være tilgjengelig og skal på oppfordring vises til arbeidsgiveren, verneombudet, Arbeidstilsynet og skattemyndighetene. Oversiktslister skal oppbevares i seks måneder etter at bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet.

Endret ved forskrifter 3 juni 2016 nr. 568 som endret ved forskrifter 29 juni 2016 nr. 835 og 5 mai 2017 nr. 545 (i kraft 1 juli 2017), 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Til første ledd – Krav til føre oversiktsliste

Oversiktslisten skal, bl.a. sammen med fremdriftsplanen, gi byggherren en oversikt over hvem som er på arbeidsplassen og hva slags arbeid som skal utføres. På denne måten er det blant annet mulig for byggherren å koordinere forskjellige arbeider som kan påvirke hverandre og medføre risiko for arbeidstakerne. Kravet om føring av oversiktslister er imidlertid ikke betinget av at det er flere virksomheter som utfører arbeid samtidig eller etter hverandre, slik koordineringsplikten er. Byggherren vil derfor også ha en plikt til å føre oversiktslister i de tilfeller der det ikke er krav om koordinering etter § 13 første ledd.

Opgaven med å føre oversiktslister kan delegeres til andre.

Føring av oversiktslisten innebærer ikke noe krav om adgangskontroll. Det er med andre ord ikke noe krav om at det skal angis tidspunkt for når hver enkelt arbeidstaker ankommer og når de forlater arbeidsplassen. Hvis byggherren ønsker å ha en adgangskontroll med bakgrunn i sikkerhets- og beredskapshensyn, kan han stille krav om dette, men det kan ikke gjøres med grunnlag i forskriften.

Kravet om elektronisk føring av oversiktslister medfører at byggherren eller den som har fått

delegert oppgaven med føring av lister, må ha tilgang til pc, nettbrett eller lignende på bygge- eller anleggsplassen for at informasjon om arbeidstakerne kan føres i oversiktslisten før de starter å arbeide. Oversiktslisten må være systematisk fremstilt, enkel å føre kontroll med, og den må være eller kunne gjøres tilgjengelig i elektronisk format på arbeidsplassen.

Den daglige kontrollen skal sikre at alle som utfører arbeid på bygge- eller anleggsplassen, er ført opp på listen. Se kommentaren til § 2 for avklaring av hva som menes med bygge- eller anleggsplass.

Til tredje ledd – Tilgjengelighet og oppbevaring

Listene skal oppbevares slik at arbeidsgiver, verneombud, Arbeidstilsynet og skattemyndighetene kan få tilgang til listene, dersom de ber om dette. Listene skal oppbevares i seks måneder etter at bygge- eller anleggsarbeidet er avsluttet, slik at det er mulig å gå tilbake for å se hvem som utførte arbeid på bygge- eller anleggsplassen den enkelte dag.

Forholdet til personopplysningsloven

Alle opplysninger og vurderinger som kan knyttes til enkeltpersoner, som for eksempel navn og fødselsdato, er personopplysninger. Innhenting av personopplysninger til listene og selve føringen må skje i overensstemmelse med personopplysningsloven og tilhørende forskrifter. Dette regelverket forvaltes av Datatilsynet.

§ 16. Gjennomføring av plikter på byggherrens vegne

Byggherren kan skriftlig avtale at en juridisk eller fysisk person på byggherrens vegne skal gjennomføre nærmere angitte plikter etter denne forskriften (byggherrens representant). Avtalen skal klargjøre hvilke plikter og fullmakter byggherrens representant skal ha.

Valg av byggherrens representant fritar ikke byggherren fra sitt ansvar.

Byggherrens representant skal ikke ha andre plikter eller oppgaver som kan komme i konflikt med de oppgaver vedkommende skal gjennomføre på vegne av byggherren. Byggherren skal før valg av byggherrens representant vurdere om slik konflikt kan oppstå. Vurderingen skal dokumenteres. Byggherrens representant skal ha den nødvendige kunnskap om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert arbeidsmiljølovgivningen.

Byggherren skal jevnlig følge opp at byggherrens representant oppfyller sine plikter. Byggherren skal dokumentere oppfølgingen.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Til første ledd – Delegering av byggherreoppgaver gjennom avtale

Første ledd åpner for at byggherren kan avtale at en juridisk eller fysisk person skal gjennomføre konkrete plikter på vegne av byggherren. Hvorvidt byggherren skal velge å ha en byggherrens representant og eventuelt hvem som blir utpekt, er et organisasjonsmessig valg etter § 5 andre ledd bokstav a. Avgjørelsen om å ha en representant utenfor virksomheten må basere seg på en risikovurdering av hvordan byggherrepliktene best ivaretas. Å ha en ekstern representant vil særlig være aktuelt dersom byggherren ikke har nødvendig kompetanse eller øvrige ressurser som er nødvendige for å kunne etterleve forpliktelsene etter forskriften.

Avtalen mellom byggherren og byggherrens representant skal være skriftlig og klargjøre hvilke

plikter etter forskriften som byggherres representant skal ivareta. Dersom byggherren selv velger å utføre noen av pliktene, skal dette fremgå av avtalen. Av avtalen skal det også fremgå hvilke fullmakter byggherrens representant skal ha.

Til andre ledd – Byggherres ansvar

Dersom byggherren velger å ha en representant, følger det av andre ledd at dette ikke fritar byggherren fra sitt ansvar for å gjennomføre de aktuelle oppgavene. Byggherren har derfor som en følge av sitt valg et ansvar for at oppgavene blir ivaretatt på en forsvarlig måte.

Til tredje ledd – Rollekonflikt

Tredje ledd stiller opp et generelt forbud mot rollekonflikt ved at byggherren ikke kan velge en byggherrens representant hvis denne har andre plikter eller oppgaver som kan komme i konflikt med de oppgaver vedkommende skal gjennomføre på vegne av byggherren. Byggherren må derfor før han velger en byggherrens representant vurdere om denne ellers har andre plikter eller oppgaver som kan påvirke gjennomføringen av oppgavene som skal utføres på vegne av byggherren.

Bestemmelsen er ikke ment å ramme byggherrer som også er utførende, ettersom byggherren som virksomhet ikke kan være i rollekonflikt med seg selv. Men byggherren må uansett vurdere organisasjonsmodellen når det gjelder blant annet hvem i organisasjonen som tildeles ulike roller, f.eks. byggeleder og byggherres representant. En kombinasjon av roller må ikke gå ut over byggherreoppgavene i henhold til forskriften. Det må gis mulighet til å utøve byggherreoppgavene innenfor de rammer som tildeles.

Til fjerde ledd – Krav til kompetanse

Byggherres representant skal ha nødvendig kunnskap om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert arbeidsmiljølovgivningen for å sikre at oppgavene blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Hva som nærmere skal kreves av kompetanse, må byggherren vurdere blant annet ut fra oppgavene i henhold til den skriftlige avtalen, størrelse, kompleksitet og risikoforholdene i det enkelte prosjekt. Byggherrens representant skal være i stand til bl.a. å følge opp koordinatoren og hvordan denne gjennomfører sine oppgaver. Byggherrens representant må derfor ha et minimum av kompetanse innenfor de fagfelt prosjektet omfatter for å kunne gå i dialog med koordinatoren om håndtering av risiko, blant annet med bakgrunn i SHA-planen.

Til femte ledd – Oppfølging

Sjette ledd stiller krav om at byggherren jevnlig skal følge opp at byggherrens representant oppfylder sine plikter. Oppfølgingen bør gjennomføres på bakgrunn av den skriftlige avtalen og i likhet med oppfølgingen etter § 13 syvende ledd tilpasses prosjektets størrelse, kompleksitet og hvilke risikoforhold som kan oppstå under utførelsen av arbeidene. Formen for oppfølging vil for eksempel kunne være møter med byggherrens representant, rapportering fra representanten m.m. Fordi det er byggherrens plikt å følge opp byggherrens representant, må byggherren etterspørre tilbakemeldinger dersom det ikke skjer en jevnlig oppdatering fra representanten.

Byggherren skal dokumentere oppfølgingen.

Kapittel 3. Den prosjekterendes plikter

§ 17. Den prosjekterendes plikter

Den prosjekterende skal ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø gjennom valg av arkitektoniske eller tekniske løsninger.

Den prosjekterende skal under utførelsen av sine oppdrag kartlegge og vurdere risiko knyttet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen. Kartleggingen og risikovurderingen skal også ivareta grensesnittet mot andre fag og skal dokumenteres.

Dersom det kan oppstå risikoforhold som krever spesifikke tiltak, jf. forskriften § 8 andre ledd bokstav c, skal dette beskrives og meddeles byggherren.

De forhold som kan ha betydning for fremtidige arbeider, skal dokumenteres, jf. § 12.

Den prosjekterende skal medvirke i dialogen og samhandlingen etter § 5 første ledd bokstav c.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Bestemmelsen oppstiller pliktene for arkitekter, rådgivende ingeniører mv.. engasjert av byggherren og i tillegg dem som detaljprosjekterer hos utførende virksomhet. Pliktene i § 17 gjelder uavhengig av kontraktsforhold, herunder om deler av prosjekteringen settes ut som oppdrag til andre.

Til andre ledd – Kartlegging og risikovurdering

Den prosjekterende plikter å kartlegge og vurdere den risiko som følger av deres valg. Dette innebærer blant annet at den som prosjekterer, i størst mulig grad må velge arkitektoniske eller tekniske løsninger som ikke kan medføre fare for dem som skal jobbe på bygge- eller anleggsplassen. Der dette ikke er mulig, må den som prosjekterer, beskrive risikoforholdet og melde dette til byggherren. Beskrevne risikoforhold må dokumenteres av den som prosjekterer. Den prosjekterende har ingen plikt til å foreslå risikoreduserende tiltak overfor byggherren, men vil ofte ha den nødvendige kompetanse til å kunne komme med forslag.

Den prosjekterende vil under utførelsen av sitt arbeid særlig måtte ta hensyn til følgende forhold:

- Fremdriftsplan

- Byggets eller anleggets plassering eller utforming

- Valg av byggeprodukter

- Valg av konstruksjoner for fundamentering og bærende elementer

- Valg og plassering av installasjoner

- Valg av innredning

- Tilrettelegging for drift, vedlikehold og renhold

Andre ledd fastslår at risikovurderingen også skal ivareta grensesnittet mot andre fag. I den sammenheng er det viktig at prosjekteringen koordineres slik at de prosjekterende får informasjon om valg gjort av andre prosjekterende som kan påvirke deres egen risikovurdering. I dette arbeidet har koordinator for prosjekteringsfasen en sentral rolle, jf. § 14 tredje ledd. Se også § 5 andre ledd bokstav a og b med kommentarer.

Kapittel 4. Arbeidsgiverens og enmannsbedriftens plikter

§ 18. Arbeidsgiverens og enmannsbedriftens generelle plikter

Arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal følge planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø og

følge byggherrens eller koordinators anvisninger.

Arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal planlegge og gjennomføre arbeidet på bakgrunn av nødvendige risikovurderinger, og foreta løpende risikovurdering av identifiserte risikoområder i byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Arbeidsgiveren skal innarbeide relevante deler av planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i virksomhetens system for internkontroll, jf. forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften). Innarbeidingen skal skje slik at planens bestemmelser kan identifiseres.

Arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal informere byggherren om risikoforhold forårsaket av byggherrens og de prosjekterendes valg som ikke er dekket av spesifikke tiltak i planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal informere byggherren om behov for endring i planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.

Arbeidsgiveren og enmannsbedriften skal medvirke i dialogen og samhandlingen etter § 5 første ledd bokstav c.

Arbeidsgiveren skal sørge for at de forebyggende tiltakene i § 9 blir gjennomført.

Enmannsbedriften skal sørge for at kravene etter § 9 som gjelder for enmannsbedrifter, blir gjennomført.

Endret ved forskrift 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021).

Arbeidstilsynets kommentar

Arbeidsgiveres og enmannsbedrifters hovedplikter følger av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter. I tillegg må de forholde seg til de nærmere regulerte pliktene som følger av byggherreforskriften.

Til første ledd – Plikt til å følge SHA-planen og koordinators anvisninger

Ved at arbeidsgiverne og enmannsbedriftene har en plikt til å følge SHA-planen og byggherrens eller koordinators anvisninger underbygges at byggherren og koordinator har en instruksjonsmyndighet overfor virksomhetene når det gjelder å ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. SHA-planen er et styringsdokument virksomhetene må forholde seg til.

Det er en forutsetning at planen er så detaljert at virksomhetene har noe konkret å forholde seg til. Hvis det er mangler i planen, har virksomhetene i henhold til fjerde og femte ledd en plikt til å informere byggherren om dette.

Til andre ledd – Plikt til å planlegge og gjennomføre arbeidet på bakgrunn av risikovurderinger

Byggherren har plikt til å kartlegge risikoforhold og vurdere risiko, jf. § 5 andre ledd bokstav b og c. Uavhengig av byggherrens plikt, har arbeidsgiverne og enmannsbedriftene en plikt til å gjennomføre selvstendige risikovurderinger av sine arbeidsoppgaver. I tillegg må de forholde seg til de spesifikke tiltakene i SHA-planen og gjennomføre egne risikovurderinger av de risikoområdene tiltakene bygger på. Dette angår bare de tiltakene som er relevante for hver enkelt virksomhets aktiviteter. Det kan være at disse risikoforholdene allerede er behandlet i virksomhetens egen risikovurdering, men plikten er angitt for å sikre at alle relevante risikoforhold er tatt stilling til fra arbeidsgivernes og enmannsbedriftenes side.

Arbeidsgiver skal innarbeide planer og tiltak som resultat av risikovurderingene i internkontrollen i

henhold til tredje ledd. Enmannsbedrifter har ikke en tilsvarende plikt etter arbeidsmiljøloven § 3-1 og internkontrollforskriften. Enmannsbedrifter har imidlertid en egen plikt til å iverksette risikoreduserende tiltak etter byggherreforskriften § 18 andre ledd.

Til tredje ledd – Internkontroll

De delene av SHA-planen som er relevante for hver virksomhet, skal innarbeides i virksomhetens internkontroll. Dette innebærer at internkontrollsystemet vil få en generell del som er lik for alle bygge- eller anleggsplasser og en spesiell del som er spesifikk for den enkelte bygge- eller anleggsplass. Denne innarbeidingen skal skje på en slik måte at det blir mulig å finne igjen de relevante bestemmelsene fra SHA-planen i internkontrollsystemet.

De relevante delene av SHA-planen som skal innarbeides i og følges opp gjennom internkontrollen, vil hovedsakelig omfatte beskrivelsen av når og hvor de ulike arbeidsoperasjoner skal utføres, og de spesifikke tiltakene som har betydning for de arbeider som virksomheten skal utføre.

Arbeidsgiver må sørge for å innarbeide den til enhver tid oppdaterte SHA-planen i egen internkontroll.

Til fjerde og femte ledd – Informasjon til byggherren om behov for endringer i SHA-planen

Arbeidsgiver og enmannsbedrifter plikter å informere byggherren om risikoforhold forårsaket av byggherrens planer som ikke er beskrevet i SHA-planen. Denne plikten må sees i sammenheng med rutinene for endring og oppdatering av SHA- planen, jf. § 8 første ledd bokstav d og kommentarene til denne bestemmelsen.

Til sjette ledd – Plikt til å medvirke i dialog og samhandling

Se § 5 første ledd bokstav c med kommentarer.

Til syvende og åttende ledd – Plikt til å gjennomføre tiltak etter § 9

Plikten til å gjennomføre tiltak etter § 9 er i utgangspunktet knyttet til krav som skal stilles fra byggherren. Men flere av punktene i § 9 bokstav a-j er forskriftsmessige krav som virksomhetene har en plikt til å oppfylle, uavhengig av om det stilles krav om det samme fra byggherren. Enmannsbedrifter har ikke plikt etter forskriften til å ivareta alle arbeidsmiljøfaktorer nevnt i § 9. For disse vil arbeidsmiljøfaktorene i bokstav b, e, f, g og h kunne være aktuelle. Når det gjelder arbeidstidsordninger for virksomhet som ikke sysselsetter arbeidstakere, viser vi til forskrift om organisering, ledelse og medvirkning § 10-1 bokstav m, jf. § 1-3 andre ledd som pålegger også slike virksomheter å ha arbeidstidsordninger som ivaretar helse- og sikkerhetshensyn. Byggherren kan imidlertid stille krav overfor enmannsbedrifter også angående arbeidsmiljøfaktorer nevnt i § 9 hvor enmannsbedrifter ikke har plikter i henhold til forskrift. Byggherren bestemmer selv hvilket nivå han vil ha på arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø. For å oppfylle sine målsettinger, kan byggherren stille krav ut over minstekrav i lov og forskrift. Dette begrenses kun av hva som er rimelig å stille krav om i kontraktssammenheng.

§ 19. Informasjonsplikt

Arbeidsgiveren skal informere verneombudet om planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø før oppstart av bygge- eller anleggsarbeidet.

Arbeidsgiveren skal på en forståelig måte informere arbeidstakerne og verneombudet om alle tiltak som skal treffes om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen.

Skriftlig dokumentasjon som benyttes i eller er relevant for arbeidet den enkelte skal utføre, slik som plan og rutiner for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, sikkerhetsopplæring, verneprotokoller, sikkerhetsinstruksjoner, sikkerhetsdatablader, varselskilter og bruksanvisninger for verktøy og arbeidsutstyr mv., skal foreligge slik at den enkelte forstår informasjonen godt.

Endret ved forskrifter 11 sep 2020 nr. 1755 (i kraft 1 jan 2021), 29 aug 2023 nr. 1367 (i kraft 1 jan 2024).

Arbeidstilsynets kommentar

Til første ledd – Informasjon til verneombudet

Arbeidsgiveren plikter etter bestemmelsen å informere verneombudet om SHA-planen før oppstart på bygge- eller anleggsplassen.

Til andre ledd – Informasjon til arbeidstakerne og verneombudet

Andre ledd stiller krav om at arbeidsgiveren skal informere arbeidstakere og verneombudet om alle tiltak som skal treffes om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen.

Plikten vil også gjelde overfor innleide arbeidstakere.

Arbeidstakerne har ikke behov for kunnskap om alt innholdet i SHA-planen. Primært skal de ha informasjon fra arbeidsgiveren om hvilke tiltak arbeidsgiveren skal iverksette på bakgrunn av SHA-planen for å gi arbeidstakerne et forsvarlig arbeidsmiljø som angår det arbeidet de skal utføre. I tillegg skal de ha informasjon om andre tiltak som direkte eller indirekte har betydning for deres sikkerhet. Informasjonen må av den grunn gis før arbeidstakerne iverksetter arbeidene, og hvis det senere blir fastsatt tiltak som arbeidstakerne ikke tidligere er informert om.

Tilsvarende må nye arbeidstakere og innleide informeres om tiltakene før de settes i arbeid første gang og senere når det blir fastsatt nye tiltak.

Informasjonen skal gis «på en forståelig måte». Dette innebærer bl.a. at informasjonen må gis på et språk som den enkelte arbeidstaker forstår. Det er for eksempel ikke nok at informasjonen først gis til en arbeidsleder som forstår norsk og som i etterkant viderefremmer informasjonen på eget språk til de utenlandske arbeidstakerne på sitt arbeidslag. Her vil deler av informasjonen som angår viktige sikkerhetstiltak kunne forsvinne eller mistolkes i «oversettingen». Det er en forutsetning at det etableres en felles forståelse omkring byggherrens og arbeidsgiverens valg av tiltak for å verne om helse og sikkerhet.

Bestemmelsen i § 19 om informasjonsplikt må sees i sammenheng med den generelle informasjonsflyten som er omtalt i forskriften, se bl.a. §§ 5 og 14.

§ 19a. Krav om språkferdigheter

Arbeidsgiveren skal sørge for at arbeidstakerne og innleide arbeidstakere i virksomheten kan kommunisere på en slik måte at kommunikasjonen ikke utgjør en sikkerhetsrisiko.

Arbeidsgiveren skal særlig sørge for at minst én blant de utførende arbeidstakerne og innleide arbeidstakerne på ethvert arbeidslag på bygge- eller anleggsplassen skal, når det er nødvendig for å ivareta sikkerhetshensyn, kunne forstå og gjøre seg forstått på et språk de andre på arbeidslaget forstår og kan gjøre seg forstått på.

Tilføyd ved forskrift 29 aug 2023 nr. 1367 (i kraft 1 jan 2024).

Kapittel 5. Straff

§ 20. Straff

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne forskriften eller vedtak gitt i medhold av forskriften, eller medvirkning til dette, straffes i henhold til arbeidsmiljøloven kapittel 19.

Arbeidstilsynets kommentar

Straffansvaret ilegges normalt byggherren som innehaver av virksomhet, jf. aml. § 19-1.

Straffansvaret kan også gjøres gjeldende for byggherrens representant, koordinator og den prosjekterende.

I henhold til arbeidsmiljøloven § 19-3 er straffansvar for foretak regulert i straffeloven § 48 a og 48 b.

Kapittel 6. Avsluttende bestemmelser

§ 21. Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Forskriften trer i kraft 1. januar 2010.

Fra samme dato oppheves forskrift 21. april 1995 nr. 377 om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser (byggherreforskriften).

For bygge- eller anleggsarbeid hvor Arbeidstilsynet har mottatt forhåndsmelding innen 1. januar 2010, kan byggherren i stedet velge å følge reglene i forskrift 21. april 1995 nr. 377 om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplasser (byggherreforskriften).